

A Kínai–Magyar Geofizikai Expedíció kezdeti szakasza, 1956. július – 1956. december 31.

*Szabó Zoltán levelei alapján**

SZABÓ Z.

III. rész: Thonshin – Wuchung¹

Thonshin, 1956. október 24.

21. levél

...

Legutóbbi levelem óta két hurcolkodáson estem át és most egy nyamvadt petróleumlámpa mellett kuporgok, mert elrontották az acetilén lámpánkat. De kezdem sorjában. A csúsztatás alatt, múlt csütörtökön délután bent voltunk a városban almát, diót és datolyát vásárolni. Aznap volt Asztalos Dezső születésnapja, az eredmény az lett, hogy mindenkinek felforgatták a szobáját. Ebben az ügyben mi is alaposan ludasak voltunk és ezért este csak úgy mertünk lefeküdni, hogy belülről eltorlaszoltuk az ajtónkat. A többiek azzal álltak bosszút, hogy hatalmas ládákat cipeltek az ajtónk elé, hogy ne tudjuk kinyitni. Jó cirkusz volt!

Pénteken az irodában melegedtünk. Böngésztem a Széchenyi Béla féle expedíció jelentését. Nagyon érdekes dolgokat lehet benne találni. Van benne egy cikk a magyar nyelvrokonságról, mely szerint a magyar nyelv a tamillal rokon és az őshaza valahol az Indus környékén keresendő. Egy másik tanulmány a Sianban talált Nesztorianus féle emlékkövel foglalkozik. A követ 1625-ben két jezsuita páter, név szerint Trigault Miklós és Semedo Alvarez fedezte fel. A tábla szövegét nem tudták hűen lemásolni és ezért a másolatról több hiányos fordítás készült. A táblát ezután több mint 200 évig nem látta európai. Csak az 1860-as években látták újra. Közben a tábla környezetét a mohamedánok többször feldúlták, de a követ nem bántották. Az emléktáblát 781-ben állították és rajta összefoglalták a keresztény tanokat. 70 szerzetes és pap neve szerepel a feliraton. Kezdetben a táblát hamisítványnak vélték, hogy ezáltal a jezsuiták megkönnyítsék a térítés munkáját a keresztény ősökre való hivatkozással. A tábla felfedezésének körülményei azonban minden kétséget kizárnak az eredetiség felől.

Hétfőn reggel megint összecsomagoltam, most már minden holmimat, mert nem akarok már Kuyuanba visszatérni. A szokásos huzavona és várakozás után végre kijutottam Sanyinba. Most már teljesen összkomfortos a sátram, a kályha jól melegít, igaz, hogy reggelre alaposan lehűl. A fűtéshez használt szén kiváló minőségű, kb. 1,5 kg szénrel úgy befű-

* A leveleket menyasszonyának, Kilényi Évának írta.

¹ Ha valaki meg akarja találni ezeket a helységneveket modern térképeken, a kínai hivatalos átírásnak megfelelő neveket fogja találni az általunk használt, angolos helyesírású, de a kiejtéshez közel álló nevek helyett. A szövegben leggyakrabban használt helységnevek: Thonshin → Tongxin, Wuzung → Wuzhong, Peking → Beijing, Kuyuan → Guyuan, Sian → Xi'an, Paotow → Baotou, Lanchou → Lanzhou.

töttem a sátrat, hogy még egy szál pizzamában is melegem lett.

Tábori kosztunk jó és bőséges, egyetlen hibája, hogy a tojás mellett a tyúk lett a másik fő étel és ezt a kettőt esszük felváltva. A tyúk itt nagyon olcsó, 50 fen darabja, és ha már az árnál tartok, egy tevéért 200 yuant kérnek.

A nyugalom nem tartott sokáig, mert szerdán, azaz ma átköltöztünk Thonshinba, Kuyuantól 124 km-re. Ez egy járási székhely, mohamedán lakossággal, ennek következtében disznóhúst nem szabad ennünk, mert nekik azt még csak látniuk sem szabad. Még füstölt birkahúst sem ehetünk, mert esetleg disznónak vélik. Az előljárási épületeiben lakunk, én a statisztika feliratú szobát kaptam. Egyelőre magam la-

1. ábra. Thonshini látkép

2. ábra. Thonshini utcakép

kom benne, de pár nap múlva Jóska bácsi és Komáromy is ide költözik. Szurovy a város egy másik részében kapott szállást. Egyelőre csak mi tartózkodunk itt, mert a szeizikusokat sikerült megelőznünk. A munkánk most elég jól halad. Eredmény is mutatkozik, egy sódóm szerű minimum és egy maximum. Tegnap a vélt sódóm tetején állomásokat sűrítettem és aránylag elég nagy területen sós kivirágzást találtam elég vastagon. Megkóstoltam és a konyhasóra hasonlító íze volt.

A múltkor kint a terepen találtam egy elhagyottnak látszó épületet, bementem és kiderült, hogy egy szentély. Nyugodt szívvel kinyitottam az ajtaját és bementem. Bent csak egy sűrű márvány kőtáblát találtam, rajta valamilyen írással, a

3. ábra. Thonshini „hajléktalan” (?)

terem közepén különböző állatbőrök a földre terítve. A menyegzetről papírcsíkok lógtak le, azokon is valamilyen írás. Nyugodtan nézegettem, amikor az ajtóban megjelent a sofőr és ijedten mutogatott, hogy jöjjen ki. Kiderült, hogy egy mohamedán szentélybe jutottam, ahová csak igazhitű és az is csak mezítláb léphet be. Szerencse, hogy senki sem vett észre, mert biztos közbotrányt okoztam volna.

Gálfi visszajött Pekingből, a téli hazautazás most már végleges és a vámentesség is el van intézve. Valamelyik este Szurovy megkérdezte, hogy megnősülök-e, ha hazamegyek és hogy a feleségemet kihozom-e. Nem tudom mi célja volt a kérdéssel. A szeizikus kiértékelés nagyon el van maradva és ez a mi szempontunkból nagyon jó.

A kínaiaknak igen érdekes a munkához való viszonyuk. A mi technikusaink pl. nem hajlandók sem kitérni, sem színtezni, mert az geodéziai munka és ők gravitációs emberek. Minden magyarázat, hogy ez természetes velejárója a geofizikának és hogy e nélkül nem fognak tudni boldogulni, hiába valónak bizonyult. Ők kizárólag csak az ingával hajlandók foglalkozni, sokat nem veszünk velük, mert dolgozni nem szeretnek.

Tegnap itt volt a bőrkabátos Pekingből és mértéket vett. Decemberre készen lesz, de sajnos szarvasbőrt nem hozott magával, mert nincs neki. Gellerték és Sedyék felvetették azt a, szerintem fantasztikus ötletet, hogy saját költségünkre hozassunk ki hazáról egy elsőrendű szabót. A plusz költség bőven megérné, de elképzelhetetlennek tartom, hogy ilyesmit meg lehetne oldani.

Múlt levelemben kérdezted, hogy mennyire vagyunk tájékozva az otthoni események felől. Rendszeresen hallgatunk híreket, persze a megfelelő kommentárokkal. Igen érdekes események történnek, főleg a lengyeleknél.

Banai most Pekingben van, elkísérte a családját. A kínaiak nem akarták elengedni őket, mert úgy ítélték, hogy ez rossz fényt vet rájuk. Már az itteni kínai főnök is felajánlotta nekik, hogy teljesen ingyen elvették őket, csak maradjanak. Most kaptak egy ajánlatot, hogy a család Pekingben élhet, ez persze tetszene Banainak, mert kapná a 90%-os családi pótlékot is. Ez ügyben Gálfi fog dönteni, ha beleegyezik, hogy Banainé Pekingben maradjon, akkor itt kitor a forradalom, és teljes joggal, mert akkor Banai 47 yuan napidíjat kapna és családját elsőrangú szállodában lakna.

...

Thonshin, 1956. október 31.

22. levél

...

Amit a fizetésemelésekről írtál, az nagyon fölbolygatta a kedélyeket. Mi még sajnos nem tudjuk az új fizetéseket, de állítólag Gálfi már megkapta a listát és ma fogja közölni velünk, ma ugyanis értekezlet lesz innen 90 km-re (hiába hozzá kell szokni a kínai méretekhez). Remélem meg leszek elégedve, bár nincsenek túl jó előérzeteim. Már tegnap akartam írni neked, de elakadtunk kint a terepen és 1/11 lett, mire beértünk. Egy folyón mentünk keresztül, amelyiknek a túloldalán volt egy kb. 3 m magas terasz, látszólag teljesen szilárd, de a kocsikereke megpördült benne és miközben körülötte topogtunk, hogy kitoljuk, az egész annyira megpuhult, mint a kocsonya. A szomszédos falu apraja-nagyja kivonult, hogy se-

gítsen. Két hosszú kötelet kötöttek a kocsihoz és annak nekirugaszkodtak. Rettentően élvezték a dolgot, és közben úgy üvöltöztek, mint az éhes kannibálok, de az egész céció nem használt semmit. Engem becipeltek egy házba, hogy ott várjak, mert kint fasiszták vannak, akik lelőhetnek. Megkínáltak forró vízzel és kb. 30 db főtt tojással. Szerencsére mással nem traktáltak. Ott ücsörögtem 3 óra hosszat, mire megjött a mentőexpedíció. Az a szokás, ha valaki 1/2 8-ra nincs a táborban, akkor kimennek megkeresni.

Most már a sivatagba járunk dolgozni, az idén nagyon csapadékos volt az időjárás, úgy hogy némi gyér növényzet nőtt rajta. Nekem nagyon tetszik, mert körös-körül semmi egyebet nem látni, csak homokbuckákat. Közlekedni elég jó benne, csak arra kell vigyázni, hogy az irányt tartsa az ember, mert máskülönben menthetetlenül eltéved. Egyes helyeken csomós fű nő, ezeken úgy zötykölődik a kocsi, hogy az embernek majd a pejslije jön ki. Ma megláttunk egy rókát a sík préryn, a sofőrnek sem kellett több, a nyomába iramodott veszett túlköléssel. Szegény róka teljesen elvesztette a fejét, de így sem sikerült elcsípünk, mert mire kb. 3 m-re megközelítettük, beugrott egy szakadékba. A rókáról jut eszembe, hogy elkészültek a bundáink. Úgy nézünk ki bennük, mint valami lámaszektá. A külseje sötétkék vászon, bárány bélésel és vörös rókaprém gallérral. A gallér olyan nagy, hogy ha felhajtom, akkor a fejem búbját is betakarja. Az idő fokozatosan hidegszik, két napig olyan erős szél volt, hogy alig tudtunk

4. ábra. Legelésző tevék a mérési területen

5. ábra. Helybeli szállítási eszközök és a kitűzőbrigád gépkocsijai a sivatagban

dolgozni, a teodolitot külön egy segéd munkásnak kellett állandóan fognia, hogy fel ne boruljon.

6. ábra. Kitűzés szélviharban

Csütörtökön Chiyinben voltam az I. szeizmikus csoport táborában és ott értesültem a hazai eseményekről. A tábor olyan volt, mint egy felbolydult méhkas. Azóta minden hajnalban ott gubbasztunk a rádió mellett és hallgatjuk a híreket. 27-én, szombat reggel azt hallottuk, hogy a felkelés kiterjedt az egész Dunántúlra. Az a baj, hogy egyik adó sem fogadható el tárgyilagossággal, amit a kínai rádió mond az éppen az ellenkezője a hazai híreknek, úgy hogy nehéz a kettőt közös nevezőre hozni. Remélem nincs otthon semmi komolyabb bajotok. Itt a társaságnak nagyon megoszlik a véleménye, de abban mindenki egyetért, hogy disznóság az, hogy barátaink már megint magyar vért ontanak. Ezt egyébként az összes külföldi kommunista kormány is elítéli. Remélhetőleg, mire megkapod a levelet már minden elintéződik és minden jóra fordul. Légy szíves írd meg az eseményeket, mert itt mindenkit nagyon érdekelnének a valódi történések.

Szombat este táncmulatságot rendeztek a tiszteletünkre, kivevényelték a város összes színésznőjét. Nem volt menekvés, kénytelenek voltunk táncolni.

Ezen a héten már valódi szakértéssel foglalkoztam, mert felállítottunk egy tiszta kínai kitűző csoportot és azokat patronáltam kint a terepen. Elég jól dolgoznak, amíg minden simán megy, de mihelyt a legkisebb akadály jön közbe, azonnal elvesztik a fejüket. A völgyön egy folyó folyik végig, ami 4–5 m széles és ezen minden vonalunk keresztül megy. Ezen a fo-

lyón pl. képtelenek önállóan átvinni a vonalat, de még átkelni sem tudnak rajta.

A kaja szinte ehetetlen, mert a csirkéről áttértek a birkára, ami förtelmesen büdös. Mindennek birkafaggyú szaga és íze van. Ma még a tükörtojás is olyan büdös volt, hogy képtelen voltam megenni. Sikerült elérnünk, hogy titokban disznóhúst fognak beszerezni és azt ugyancsak titokban megfőzik, mi pedig szintén titokban meg fogjuk enni. Ha kiderül, valószínűleg nagy botrány lesz belőle, mert a helyi hatóság külön kikötötte, hogy mi sem ehetünk disznóhúst....

...

Thonshin, 1956. november 4.

23. levél

...

Most érkeztem vissza a wuchungi csúsztatásból, még csak 4 óra van, megragadom az alkalmat és beszámolok a legújabb eseményekről. Kezdem sorjában. Szerdán este csoporttervezet volt Sanyinban. Először a munkával kapcsolatos problémákat beszéltük meg, ebben két dolog van, ami számokra érdekes lehet: az egyik hogy a szeizmikus kiértékelés nem bírja az iramot és már több mint 70 km lemaradásuk van. Pálos, aki vezeti a kiértékelést, kérte, hogy lehetőleg bővítsék a létszámot, Komáromy Erzsikét és a rádiótechnikust is bevonták a munkába. A másik, hogy a tellurikus műszerek még mindig nem érkeztek meg, így a soproniak még mindig nem tudnak dolgozni.

A munkaügyi kérdések után került sor a politikai beszámolóra. Felolvasták a Zsenminszibao cikkét, mely fasiszta provokációnak minősítette a hazai forradalmat és felolvasták az akkor legfrissebb Nagy Imre beszédet és a Követség hivatalos tájékoztatóját. A kínai cikk meghökkentett bennünket, annál is inkább, mert a kínai csoport vezetője már több ízben tett fel provokatív kérdéseket. Attól féltünk, hogy esetleg internálás lesz a dolog vége. A két felolvasás után került sor a hozzászólásokra. Jellemző, hogy kizárólag a párttagok tartották szükségesnek, hogy hozzászóljanak, és gyorsan elkezdtek mosakodni. A gyűlés jó sokáig tartott úgy hogy hajnali 2 lett, mire ágyba kerültem.

Másnap reggel Wuchungba indultunk, itt akartak hagyni, mert kevés volt a hely a kocsiban, de végül adtak még egy kocsit. Az út elég egyhangú volt, de volt egy igen érdekes és lenyűgöző szakasza, a Hoang-ho völgye. Egy kb. 4 km hosszú

8. ábra. Séta a falon kívül

szakaszon csak a folyó és az országút fér el a szorosban, amit kétoldalt magas sziklafalak határolnak. A hegyek sötétszürke és barnás színű sziklákból állnak, igen komor és fenséges hangulatot keltenek. Wuchungba megérkezve nagy csalódást keltettünk, mert az asszonytábor teljes díszben a férjeket várták és helyettük mi ketten érkeztünk meg lhásszal, ennek ellenére kedvesen fogadtak. A tábort magas fal veszi körül, ami kívülről egy idegenlégiós erőd látzatát kelti az emberben, ez bizonyos mértékig belül is igaz, mert a falon körben mellvéd, rajta lőrésekkel. A bekerített részt egy újabb fal két részre osztja, a belső részben vannak a lakások, a külső az udvar. A kínaiak mutattak egy lakást, ami meg is tetszett, nem túl nagy, egy szoba és egy benyíló féle és nagyon barátságos. Közben a holmimat hordtam befelé előkerült Ujfalusy Éva és közölte, hogy a lakást már Sedyék lefoglalták. Javasolta, hogy foglaljam el a mellettük lévő lakást, ahol most ugyan Takács Ernőék laknak, de Baby télen hazamegy és így üres lesz a lakás. Később azonban kiderült, hogy Takácsék az erős konyha-

7. ábra. A wutzungi szállásunk

9. ábra. Wutzungi borbélyok munka közben

szag miatt akarják otthagyni. A családi táborban még két üres lakás volt, de egyik sem tetszett. Így elhalasztottuk a további keresést, majd Gálfival megbeszéljük a dolgot. A lakások elég picinyek, de az asszonyoknak sikerült barátságosan és otthonosan berendezkedni. Most már a konyhán is teljes rend uralkodik, mert bevezették az adagrendszert: háromféle adag van, férfi, női és gyerek. Kialakultak a társaságok és pillanatnyilag békességben élnek. Legtöbben varrással és kötéssel foglalkoznak, kivéve azokat, akik folyton kártyáznak. A gyerekek tanítását is megoldották, mégpedig úgy, hogy minden érettségizett asszony vállalta egy-egy tárgy tanítását.

Pénteken hajnalban a rádió csavargatása közben sikerült fogni a Szabad Kossuth adót, ami most rövidhullámon is sugároz műsort. Azóta minden nap hallgatjuk, úgy hogy tájékozottak vagyunk a hazai eseményekről. Mindenki felvillanyozva reméli, hogy végre sikerül egy teljesen szabad és demokratikus államot létrehozni. Az oroszok piszkoskodása mindnyájunkat felháborít és aggodalommal tölt el, de reméljük, hogy a tárgyalások sikeresek lesznek és minden további vérontás nélkül kitakarodnak az országból. Délelőtt néhányan összegyűltünk és elhatároztuk, hogy megalakítjuk a munkástanácsot. A megbeszélésen a soproniak, a doktor, Pacsirszky és én vettünk részt. Megbeszéltük a szóba jöhető jelölteket. Ebéd után volt a gyűlés, mely hivatva lett volna megválasztani a küldötteket. Hosszas vita után azonban a társaság határozat nélkül széteszlott. Szombaton ebéd után megint összegyűltünk, hogy a hazaküldendő távirat kérdését megbeszéljük. Két variáció merült fel, az egyik nem tiltakozott a szovjet intervenció ellen, a másik pedig igen. A párttagok kijelentették, hogy azt a táviratot, mely elítéli a szovjet beavatkozást, nem írják alá, annak ellenére, hogy a nagy többség megszavazta. Erre Gálfi javaslatára olyan módosítást fogadtunk el, melyben a szovjet helyett agresszor szerepel. Ez a fogalmazás a párttagoknak is megfelelt. Elfogadtuk a Chu En-lainak küldendő távirat szövegét, melyben megköszönjük, hogy ő is helyesli és támogatja a magyar forradalmat. Felvetődött az az ötlet is, hogy táviratot kellene küldeni a Szovjetunió legfelső tanácsának és az ENSZ-nek, de mindkét ötletet elvetettük. A távirat kérdés lezárása után megszavazta a társaság, hogy a pártbizottság szerepét az expedíció vezetésében a Szakszervezeti bizottság fogja átvenni, melybe minden csoport 1-1 küldöttet fog delegálni.

Pálos és Jóska bácsi holnap Pekingbe utazik, hogy a Követség szikratáviróján keresztül felkérjék az Intézetet, hogy nézen utána az otthoni családtagoknak és küldjön felőlük rádióon keresztül értesítést. Edgár, Sedy és Ihász már kaptak hazulról táviratot, hogy családjuknak nincs semmi baja.

...

Thonshin, 1956. november 11.

24. levél

...

November 5-én, hétfőn reggel a rádió nagyon sejtelmesen beszélt, azt vettük ki belőle, hogy orosz csapatok támadták meg Budapestet. Egész nap nyugtalanok és idegesek voltunk a hazai helyzet miatt. Kedden reggel 5-kor felkeltem rádiót hallgatni, otthon még folynak a harcok.

Nem tudom, mikor fogok tőled legközelebb levelet kapni, de amit december 1-e után írsz, azt megint a pekingi címre küld, mert 99%, hogy Pekingben fogunk telelni. Elseje körül

bevonulunk a téli szállásra, mert már most is nagyon keserves kint a munka. Ma pl. -9° volt reggel, dél felé felment $-3-4^{\circ}$ -ra, de akkor megérkezett a szokásos szél és még hidegebbnek éreztük. Szerencsére a pufajkát nem tudja átfújni, de a kezem rengeteget fázik, már meg is fagyott. A kínaiakat szegényeket sajnálom, a lábukon csak egy papucs harisnya nélkül, kesztyű nélkül, egészen lilák lettek a hidegtől. Nem kis dolog ilyen időben egész nap kutyaolni. A völgyben van egy folyó, amiről már biztosan írtam és ami minden nap rengeteg bosszúságot okoz. Ezen úgy kelnek át a kínaiak, hogy kiviszünk egy pár gumicsizmát és abban átmegy az első, a túlsó partról visszadobja és átmegy benne a második stb. Ma olyan szerencsétlenül dobta vissza az első, hogy beleesett a folyóba, az egyik segédmunkásnak kellett érte mennie. Képzeld el meztláb a jeges vízben, még nézni is rossz volt, de szerencsére a jég nem vagdalta össze a lábát. Szinte csodálatos, hogy mit kibírnak ezek az emberek, tegnap egy 2-3 év körüli kisgyerek álldogált az autó mellett meztláb, vacogott is a szerencsétlen, de úgy látszik ez nem zavarta, mert legalább egy óra hosszat ott ácsorgott.

Reich megjött Vietnamból, sokat mesélt. A majmok szabadon sétálnak és a Követségen az a kedvenc foglalkozásuk, hogy bemásznak az ablakon az irodába és ott „rendet” raknak az íróasztalon. Az október 1-i felvonulást Pekingben látta és csodálatos dolgokat mesél a tibetiekről. Talpig fegyveresen járnak, íjjal, tegezettel és hatalmas késekkel felszerelve. Látta a laoszi királyt is vezérkarával, azt mondja olyan tarkán voltak öltözve, mint a papagájok.

Banai visszaérkezett Pekingből, a családja egyelőre ott marad. A kínaiak nem túlzottan kedvelik a sok lógás miatt és kijelentették, hogy pekingi tartózkodása idejére nem fizetik aapidíját. Most ő a főnök, mert Jóska bácsi Pekingben van.

Itt még javában dúl a személyi kultusz, a november 7-i ünnepeken, amire erőszakkal cipeltek el bennünket, az ünne-

10. ábra. Egy hui úr a wutzungi utcán

11. ábra. Pihenő tevekaraván Wuzchungban

pély megkezdése előtt felálltak és Mao Ce-tung képe felé fordulva mélyen meghajoltak. Itt még Sztálin is a régi fényében tündökölt. 7-én mi dolgozni akartunk, de a kínaiak ragaszkodtak a munkaszünethez. Este táncmulatságot rendeztek, amin – tekintettel a hazai eseményekre – nem vettünk részt.

Múlt levelemből kifejejtettem a wuchungi lakásügyet. Egyik nap délelőtt nekiindultunk Gálfival számba venni és elosztani a lakásokat. Gálfí kijelentette, hogy csak a jelen helyzetet figyelembe véve osztja ki a lakásokat, mert jövőre több család jön ki és úgyis kevés lesz a rendelkezésre álló lakás. Pillanatnyilag ketten Edgárral kaptunk egy szép nagy és világos különálló szobát.

Ujfalusy Tóni szakállt növesztett. Azzal cukkoltuk, hogy úgyis csak addig meri meghagyni, amíg a neje elé nem kerül, de ő bátor volt és meghagyta, sőt Évának még tetszett is, így most már jogerős a szakáll, csak azt nem szabad mondani róla, hogy ronda, legalábbis Éva jelenlétében.

November 7-én munkaszünet lévén elmentem a faluba csavarogni és fényképezni. Az egyik díszes épület a mohamedán templom és parókia. Gondoltam benézek, a pap a kertben ült és nagyon barátságosan fogadott. Intelligens kinézésű ember. Bevitt a lakásába, amely meglepően szép és barátságos, tele szőnyeggel, bőrökkel és tusrajzokkal. Mikor beléptünk a szobába, meggyújtott egy füstölőt, nem tudom, hogy a tiszteletemre-e, vagy pedig hogy kifüstölje belőlem a gonoszt. Meglepően sok könyve volt, többek között a Korán is szép bőrkötésben. Még a templomba is beengedett, de csak az előtérbe. A szokásos üresség, de sok fafaragás és nagy faszlopok, ami meglepett ebben a fátlan világban. A toronyba is felvitt, ahol a müezzin éppen a déli imára szólított. A négy égtáj felé fordulva négyszer elismételte ugyanazt a szöveget. Roppant romantikus volt, főleg a lépcső, ami igen rozoga állapotban van. A papnak nagyon szép szőnyegjei voltak és azt mondta, hogy itt Thonshinban is van szőnyegszövő, kerestem, de nem találtam sehol. Wuchungban az asszonyok már felfedeztek egyet, a férjek nagy öröme.

...
Thonshin, 1956. november 22.

25. levél

...
Már vasárnap esedékes lett volna a levélírás, de szombaton este a kínaiak azzal állítottak be, hogy másnap Wuchungba kell mennünk. Mi ebbe nem akartunk belenyugodni, tekin-

tettel arra, hogy nem szívesen kocsikázik az ember 160 km-t csak úgy élvezetből. Felhívtuk telefonon Wuchungot és beszéltünk Ádám Oszival. Kiderült, hogy a geológiai miniszter-helyettes várják látogatóba és a kínaiak ragaszkodnak hozzá, hogy mindenki jelen legyen a látogatáskor. – Banai végre kiment a szobából és tudom nyugodtan folytatni a levelet, eddig ugyanis itt állt mellettem és állandóan lamentált, nem törődve azzal, hogy én levelet szeretnék írni. – Vasárnap tehát kénytelenek voltunk Wuchungba menni. A kínaiak egészen extázisba estek a miniszterhelyettes látogatásától. Az utazásban az a legkellemetlenebb, hogy ágyneműt mindig vinni kell magunkkal, ez örökös pakolást jelent, amiért nem túlságosan rajongok.

12. ábra. Csoportkép a majdnem a teljes létszámú induló expedíció tagjaival 1956. november 21-én, Li Sziguang földtani miniszter wuchungi látogatása alkalmából (lásd a hátsó borítón)

Wuchungba való megérkezésünk után kiderült, hogy a magas látogató még nem érkezett meg, így a díszvacsoa legfeljebb hétfőn lesz. Elhelyezkedtünk a szobánkban, összehordtuk a lehetséges berendezési tárgyakat. A legtöbb időt Ujfalusyéknál töltöttük (emlékeztek, hogy írjal Évának, ha még eddig nem írtál volna). Itt most a legfőbb probléma a téli szállás. A kínaiak javasolták, hogy maradjunk Wuchungban (de pár nappal korábban Chingtao² is felmerült) és ebben az esetben az expedíciónak kifizetnek 10.000 yuant, amit mi a szállások kényelmesebbé tételére használhatnánk fel. Mondanom sem kell talán, hogy mi ebbe nem egyeztünk bele. A mi óhajunk az lenne, hogy valamelyik déli nagyvárosba menjünk, elsősorban Shanghaiba vagy Kantonba. A kínaiak ez elől mereven elzárkóznak, nem tudni hogy miért, de mindenféle lehetetlen kifogásokkal jönnek, pl. nem tudnak gondoskodni a fűtésről, holott pl. Kantonban nem is kell fűteni. Tettek egy másik javaslatot és ez Talien,³ alig pár km-re Port Arthur mellett. Állítólag egészen modern város és nagyon szép helyen fekszik. Ez sem tetszik a társaságnak, mert egyrészt ott hideg van, másrészt pedig biztosan rosszabbak a vásárlási viszonyok, mint egy másik városban. A családok Peking mellett kardoskodnak, de a kínaiak szerint nincs már hely, mindet elfoglaltak más expertek. Ellenben, ha Gálfí talál megfelelő helyet Pekingben akkor semmi akadály, hogy oda menjünk. Holnap utazik megnézni Talient és végre elintézni, hogy hol fogunk telelni. Ennek már legfőbb ideje, mert alig 4–5 napi munkánk van már csak és a hideg is kezd egyre komiszabb lenni.

Szombaton Pálosék küldtek egy táviratot, hogy 8 családnak, köztük az enyémnek is, nincs semmi baja, de később kiderült, lehet hogy nem is rólam van szó, illetve nem biztos, mert van még egy Szabó Kínában, egy orvos, aki valahol délen működik. Most már lassan kezdenek szivárogni a hírek hazulról, sőt már talán levelek is fognak érkezni. Kedden jött egy távirat Páloséktól, hogy sikerült Dombaival telefonon beszélniük. Dombai szerint az Intézetben senkinek sem történt baja, csak 3 lakás ment tönkre, köztük Posgayé is. Azok, akiknek gyereük, vagy feleségük van otthon, kérték a miniszter-

² Qingdao

³ Dalien

helyettest, hogy a lehető legrövidebb időn belül kijöhessenek, a miniszter ezt meg is ígérte.

Hétfőn volt a vacsora a vendég tiszteletére, az asszonyok rendezték, nagy sütés-főzés volt napokon keresztül, még egy disznót is vettek, amit Grimm megcsinált kolbásznak. A vacsora nagyon jól sikerült, tele ettük magunkat mindenféle jó hazaival és főleg süteményekkel, ami itt nagyon hiányzik. Az ünnepi napok ezzel nem értek véget, mert kedden és szerdán újabb vacsora következett. Ma végre sikerült megszabadulni és visszajönni Thonshinba.

Szerda este Ujfalusyéknaál Horváth Árpí megtárgyalta velünk a politikai helyzetet és arra kért bennünket, hogy igyekezzünk elsimítani ill. elkerülni a csoporton belüli politikai ellentéteket. Csütörtök reggel volt az a bizonyos értekezlet, amelyen Horváth Árpí felolvasta a legutóbbi pártgyűlés anyagát és kérte, hogy mondjuk el azzal kapcsolatos véleményünket. Kifogásaink a következő kitételek ellen voltak: forrófejűek, a ti időtök lejárt, pártellenesség, ki akadályozta meg a Legfelsőbb Tanácsnak szóló távirat elküldését, taktika, likvidálás. Megígérte, hogy észrevételeinket, amennyiben lehetőség van rá, figyelembe veszik.

A wuchungi koszt eleinte kiváló volt, de fokozatosan fogyott és romlott, úgy hogy most már egészen csapnivaló. A miniszter nagyon barátságos volt, mindenkinél levizitelt. Mindenki kapott ajándékot is. A legérdekesebb az volt, hogy a mohamedánok egy disznót és egy láda sört ajándékoztak az expedíciónak.

Hallottuk, hogy Szíriában is meg Vietnamban is mozgolódások vannak. Ezek szerint úgy látszik Kína, legalábbis pillanatnyilag a nyugalom szigete.

...

Thonshin, 1956. november 28.

26. levél

...

A napok egyhangúan telnek, egyik a másik után és nem történik semmi említésre méltó.

A levélből, nem véletlenül, kimaradt a következő történet, ezért a naplóból idézzük: Egyik este megérkezett Ádám Oszí Wuchungból. Nagy riadalmat okozott, mert út közben rálőttek a kocsijukra. Charlie-nak keresztüllőttek a karját, Oszinak a bal karján a golyó átlukasztotta még az ingét is, de csodálatos módon semmi baja nem történt. A banditák egy kordét húzva előttük gyalogoltak az úton. A kocsi jöttére szétrebbentek az út két oldalán és a lövést hátulról adták le. A rigó kiugrott a kocsiából és vaktában leadott két-három lövést, majd a sofőr rákapcsolt és gyorsan tovább álltak. A tetteseket még az éjjel elfogták. Két nap múlva a kínaiak meghívtak egy tökmag partyra, ahol jelen volt a rendőri vezérkar. Ezen ismergették a merényletet és azt, hogy a merénylők azzal védekeznek, hogy nyúlra lőttek. Az egészben legérdekesebb, hogy az öt merénylő közül négy párttag és egy komszomolista. A nyomozást tovább folytatják.

Hazulról újabb és újabb táviratok érkeznek. Szombaton megint kaptam egyet, ezt már biztosan nekem küldték. Most már csak rólad nincs hírem. A munkánk befejezése egyre tolódik, mert mindig van valami sűríteni, vagy ismételni való. Már úgy volt, hogy holnap bevonulunk Wuchungba, de a gradiensek fölrakása során kiderült, hogy az egyik helyen egy

tekintélyes maximum féle van kialakulóban. Erre Banai úgy döntött, hogy ott további kb. 60 állomást mérünk. A dolog egyetlen bökkenője, hogy a maximumtól mintegy 10 km-re már a felszínre búvik az alaphegység. Banait sikerült rábeszélni, hogy előbb beszéljen Szurovyval, hogy szerinte milyen mélységben várható az alaphegység a maximum területén. Szurovy 70 km-re Cunlinban lakik, telefonon kerestük, de nem volt otthon, majd este újból megpróbáljuk. Szerintem nem érdemes tovább kínlódni, mert olyan közel van a kibúvás, hogy olaj ezen a területen már nem fordulhat elő. Egy előző levelemben említettem, hogy egy sódóm szerúség és egy maximum van kialakulóban, de a sűrítések nyomán kiderült, hogy az egész egy szép álmom volt. Eddig az egész területen nem találtunk említésre méltó szerkezetet. A szeizmikusok is szeretnék már befejezni a munkát, mert a hidegben törnek a kábelek. De ők is ugyanúgy vannak, mint mi, még ezt, még azt szeretnék megcsinálni, így munkájuk nem fogy, hanem gyarapszik. Egyetlen szórakozásunk Banai és Komáromy párharcra, akik most, hogy Jóska bácsi Pekingben van, állandóan marakszanak. Főleg Komáromy az, aki kezdi a dolgokat. Állandóan sír és morog, ha így folytatja, jövőre egészen biztosan megbolondul. Mindig azt gondoltam róla, hogy komoly szakember, mert sokat hallottam emlegetni, de kiderült, hogy csak nagyra tartja magát. Azt mondogatja, hogy bár ő nem tudja, mi az a Bouguer korrekció, de mégis ő találta a legtöbb olajat. Mindenkire morog, vagy azért, mert nem ő a főnök, vagy azért, mert a lányát nem alkalmazták expertként. Rám is rettentően dühös, csak azt nem tudom, miért. Mindig azt hangoztatja, hogy mindenki neki köszönhet mindent, mégis állandóan bosszantják és kitolnak vele és ezért az első adandó alkalommal haza fog menni, amit persze senki sem hisz el neki. Hasonlóan nincs nagy egyetértés Szurovy és Gálfy között és Sedy Lóri és Edgár között sem.

Meleg öltözetünket kiegészítették egy ruszki szerű sapkával, szőrmével bélelt cipővel és ugyancsak szőrmés kesztyűvel. Sajnos nekem mindhárom kicsi, így egyelőre várom, hogy nagyobbra cseréljék. Még lehetne néhány dolgot írni a kínai tisztaságról, ami úgy látszik csak Pekingben van meg. A konyhán szabad tűzhelyen főznek, ablakok nincsenek, az edényeket és az evőeszközt a földön tartják. A felszolgáló boynak olyan koszos a keze, hogy nem látni a bőrét, a tányért úgy fogja, hogy peremén okvetlenül ott marad az ujjlenyomata, még jó, ha nem lóg bele a levesbe. Ha valamelyik edényt piszkosnak találjuk, akkor benyúl a zsebébe, elővesz egy koszos rongyot, és azzal kitörli. Ezek olyan dolgok, amin nem tudunk változtatni, kénytelenek vagyunk tudomásul venni. Egy időben sikerült elérnünk, hogy fehér kötényt kapjanak, de az csak egy fél napig volt fehér, mert ebben hordták a szemet, természetesen úgy, hogy a kosarat a hasukhoz szorították. Minden tisztaságra törekvésünk hiábavalónak bizonyul. Wuchungban is azt láttam, hogy az evőeszköz a földön hever nagy halomban, igaz hogy a piszkos, de azért mégiscsak evőeszköz, méghozzá az ajtóban, úgy hogy mikor beléptem a konyhába, majdnem keresztülestem rajta. A köpködéssel kapcsolatban annyit sikerült elérnünk, hogy a mi szobánkban és az irodában nem kőpnek a padlóra, de saját szobájukban változatlanul ezt csinálják. Hát ilyen az élet itt Kínában. A téli szállásról még mindig nincs végleges döntés.

...
Wuchung, 1956. december 6.

27. levél

...
Eltelt egy újabb hét és hazulról még mindig nem jönnek levelek, pedig a Követség szerint november 20-a óta van postaforgalom. Múlt levelemben említettem, hogy munkánk esetleg elhúzódik 1–2 héttig. Időközben azonban megjelent Szurovy és ismertette a geológiai viszonyokat, melyekből kiderült, hogy a talált maximumot valószínűleg a sekély alaphegység okozza. Így nem volt értelme további sűrítésnek, összecsomagoltunk és bevonultunk Wuchungba. Szurovy mesélte, hogy Thonshintól kb. 30 km-re van egy szénbánya, ahol 7000 kalóriás permokarbon szenet fejtenek. A telep vastagsága 140 m. Egyébként mi is ezzel a szénnel fűtünk és olyan kiváló minőségű, hogy egy diónyi parázstól meggyullad. A szénbányászat egészen primitív körülmények között folyik. Az akna 70°-os és 300 lépcső vezet le a széntelepig. A szén felszínre szállítása emberi erővel történik, mégpedig úgy, hogy a bányászok hátán van egy kosár, amelybe 60 kg szén fér bele és ebben cipelik fel a lépcsőn a szenet a szó szoros értelmében négykézláb mászva. Ezt az utat naponta tízszer teszik meg és ezért a munkáért 2 yuant kapnak naponta. A bányában szellőztetés és villanyvilágítás nincs. Mindenkinek a fejére van drótozva egy agyagmécse, ami a bal füle magasságában lóg, és ott világít. A történet olyan, amit el sem hinne az ember, ha nem látott volna már hasonló dolgokat.

A téli szállás ügye egyelőre bizonytalan, mert Gálfi telefon értesítése szerint Talien ugyan nagyon szép város, de a felajánlott lakások túl nagyok, nem szeparálhatók és a berendezés is hiányos. Még azt a jó hírt is közölte, hogy a bőrkabátokból valószínűleg nem lesz semmi, mert az aki összeszedte az előlegeket és felvette a rendeléseket sikkasztott és most börtönben ül.

A társaság már attól fél, hogy végül Wuchungban leszünk kénytelenek telelni. Pillanatnyilag az a helyzet, hogy a Hoangho már zajlik, így Lanchou felé el van zárva az út, mert a komp nem tud közlekedni. Meg kell várni, amíg beáll a jég. Ádám Oszi a túlsó oldalon ragadt, mert elment megnézni a jövő évi területet és közben megindult a jégzajlás. Innen Lanchou 450 km, Sian pedig több mint 700. Ebben a hidegben nem tudom, hogyan fogják a családokat Sianba szállítani, de persze amíg a téli szállás ügye rendeződik, addig a folyó még százszor beállhat, sőt még újra fel is olvadhat.

Hallottuk a rádióban, hogy lehet csomagot vámmentesen hazaküldeni. Pillanatnyilag még töprengek rajta, hogy érdemes-e, mert esetleg haza sem jut, másrészt pedig, ha sikerül hazamennem szabadságra, akkor kár a meglehetősen drága szállítási költségért. A londoni rádió bementa, hogy kenyeret lehet kapni és az élelmiszer helyzet nem súlyos, remélem, hogy a hír igaz és van mit ennetek. Hogyan folyik otthon az élet? Bejársz dolgozni? Azok, akiknek a gyermekei otthon maradtak, azt akarták, hogy Petrasovits Lóri hozza ki a gyereket és ők kifizetik neki az útiköltséget. A tervet azonban elvetették, mert lhász családja elvállalta a gyerekek kihozatalát. Az egyik tag kapott táviratot a feleségétől, melyben közli, hogy hamarosan kijön, ha tényleg így áll a helyzet, akkor remélhetőleg sikerül hazajutnom szabadságra és maximum 2

hónap múlva otthon leszek. Mi újság az Intézetben, van-e aki nyugatra távozott?

Nálunk változatlanul folyik az élet, egyetlen különbség, hogy úgy látszik beköszöntött a szeles évszak, három nap óta egyfolytában fúj a szél. Rettenetes nagy por van, alig látni néhány száz méterre. Tegnap volt a Mikulás est, Horváth Árpi volt a Mikulás, a gyerekek nagyon élvezték. A csoport hangulata meglehetősen érdekes, a párttagok roppant mimóza lelkűek lettek. Mindenben ellenségeskedést vélnek felfedezni. A múltkor pl. ment valaki Lanchouba és egyesek megkérték, hogy hozzon nekik mandarint. Mikor a mandarin megérkezett, és a társaság másik része is tudomást szerzett róla, akkor többek között olyan kijelentés is elhangzott, hogy úgy látszik a kommunista gyerekeknek itt nem jut semmi. Még sok hasonló esetet tudnék felsorolni, de nem akarok untatni vele.

A napokban bent jártunk a városban, hogy szövetet vásároljunk, de be volt zárva az üzlet. Útközben egy jópofa jelenetnek voltunk tanúi. Egy kínai kecskét vett a vásáron és azt haza óhajtotta vezetni, de a kecske a fölhöz vágta magát és rettenetesen ordított. Az újdonsült gazda nagy nehezen talpra állította, de alig haladtak pár lépést, a kecske újból a földre vetette magát és hempergett az úton.

A munka nagyon döcögve halad, mert van ugyan irodánk a kormányzóságon, de alig fűthető, mert roppant nagy ablakai vannak, a kályha meg roppant kicsi. Előfordult, hogy alig 2–3 °C volt a hőmérséklet. Végeredményben nincs baj, mert ami munkánk maradt, azt egy hónap alatt kényelmesen befejezzük. Igaz, hogy sokkal több időnk nem is lesz, mert a szabadságra legalább 6 hét rámeleg, mert az utazás nem számít be a szabadságidőbe, sőt még 3 hétre való túlórára is van. A kínaiak úgy tűnik, befejezettnek tekintik a szezont és semmi jelét sem adják annak, dolgozni akarnának.

Kaptam levelet Józsitól, aki a Honvéd Művész Együttessel van kint – Pekingből 14 napig jött légitestben. Az én leveletem több mint egy hónap elteltével kapta meg, igaz hogy azért, mert a Kirendeltségen hevert. Jelenleg Mongóliában vannak és december 15-e körül érkeznek haza. Egész Kínát bejárták, de nem sokat láttak, olyan zsúfolt volt a programjuk. Érdekes, hogy mindössze 150 yuant kaptak egy hónapra, úgy gondoltam sokkal többet fognak kapni.

...

Lanchou, 1956. december 21.

28. levél

...
Sokáig nem írtam, de annyira nem történt semmi esemény, hogy nem volt semmi írni való. Megpróbálok összeszedni néhány eseményt. Az egyik kínai lányt (Szu Gyinbát) vakbéllel operálták. Elmentünk meglátogatni, a kórház minden elképzelést felülmúl. A betegszoba egy sötét lyuk, melynek még ablaka sincs, benne két kang, amin a betegek fekszenek, a fal piszkos, a kályha füstöl.

10-én Szurovy javaslatára geológiai kiránduláson vettünk részt. Wuchungtól délre kb. 20 km-re karbon előtti agyagpala és zöld kvarcit kibúvásokat néztünk meg. Igen szép feltárásban és egy nagyszerű völgyben szebbnél szebb kifejlődésű gyűrt alakzatok láthatók. Nagyon tanulságos kirándulás volt, mert ilyen eddig csak könyvekben láttam.

13. ábra. Aljzat kibúvás Wutzungtól délre

14. ábra. Aljzat kibúvás Wutzungtól délre

12-én megérkezett Gálfi Pekingből és csoport értekezletet tartott. Talient a vezetőség elvetette, bár szerintünk az ottani körülmények elfogadhatók lettek volna. Sok huzavona után végül is Lanchou lesz a téli szállásunk, ennek fejében a kínaiak hajlandók a nyaraltatás útiköltségét fedezni. A hazamene- telnek Gálfi szerint nincs akadálya és bármikor el lehet intéz- ni. Ilyen körülmények között január 15-e táján szándékozunk útra kelni. Hozott néhány november 20-a körül kelt levelet, melyek futárposta útján érkeztek. Azokból értesültünk, hogy november 20-án a magyar rádióüzeneteket közvetített szá- munkra, de sajnos azokat még a Követség sem hallotta. Né- hány napja sikerül fognunk a Szülőföldem c. adást, azóta minden hajnalban 3/4 3-kor csörög a vekker. Sajnos az adá- sokból nem sok derül ki, a hang meglepően békés, nem szá- mítottunk ilyen békés és lojális megnyilvánulásokra. Úgy lát- szik otthon a helyzet kezd stabilizálódni. Remélhetőleg hama- rosan megindul a levélforgalom is.

Már terítékre került a kínai üdülések kérdése is, eleinte úgy volt, hogy lehet utazgatni a szabadság ideje alatt, de ké- sőbb kiderült, hogy csak egy helyre lehet menni. Három lehe- tőség van: Shanghai, Kanton és Kunming. A hazautazás is el van intézve, mihelyt tudnak repülőjegyet biztosítani, me- gyünk haza. Sédy Lórinak volt egy ötlete és ezt Gálfi is nagyon támogatja, hogy ne menjek haza, mert szerintük nem biztos, hogy vissza tudok jönni, hanem inkább Te gyere ki, a Követség- gen lehetne távházasságot kötni. Rengeteget töprengtem a

dolgon, de azt hiszem a Te szempontból jobb, ha hazame- gyek. Pálos Pekingben próbál valami menlevelet szerezni szá- munkra, hogy ne lehessen megakadályozni visszatérésünket. Remélem nem fog senki megfúrni, amíg otthon leszek. Ön- életrajzot és fényképeket tarts készenlétben, mert hazaérke- zésem után lehetőleg már másnap be kell adni az útlevélké- relmet.

Most rátérek a hétköznapi eseményekre. Edgár volt Yinchuanban és meséli, hogy sokkal rendezettebb város, mint Wuchung. A Hoang-hón nem tudtak átkelni, mert befagyott és a jégen keresztül jöttek át. Másnap (18-án) összeül- tünk megbeszélni a másnapi utazást Lanchouba. Kiderült, hogy Hincz Karcsi szerszámai Yinchuanban maradtak a műszerkocsiban. Edgárral ketten vállalkoztunk, hogy elme- gyünk értük. A Hoang-hónál azonban szembe találkoztunk a műszerkocsival, amit éppen akkor hozott át a komp. Jól meg- néztem a kompot, szinte elképzelhetetlenül primitív, évszázá- dokkal ezelőtt valószínűleg hasonló módon bonyolították le az átkelést. Mindent kézi erővel csinálnak, most hogy be van fagyva a folyó, léket vágtak keresztben a folyón és a lék mel- lett a jégen haladva kötélén vontatják a kompot. Amikor nincs befagyva a folyó, akkor ferdén kelnek át, elindulnak a partról és a víz sodorja lefelé a kompot, közben lassan átevic- kélnek a másik partra, ott kézi erővel felvontatják és úgy indul megint visszafelé.

15. ábra. Átkelés a Hoang-hón, a Malachit-szorosnál

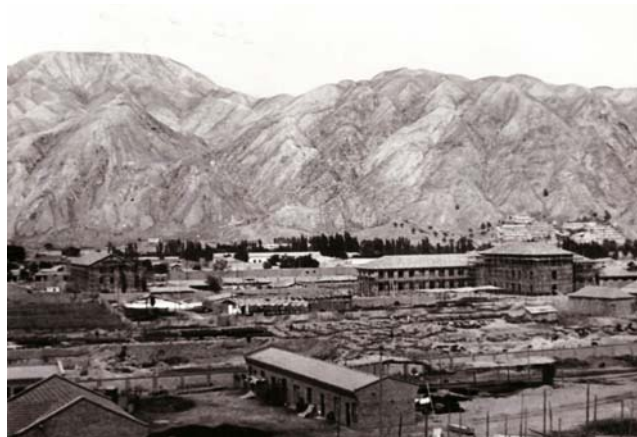
Wuchungból való elutazásunk (19-én) meglehetősen bo- nyodalmas volt. Reggel 6-kor egy GAZ kocsival indultunk Ed- gárral. Minden rendben ment egészen Cunlinig,⁴ ahol másfél órát kellett várunk a műszerkocsikra, amelyeken az asszo- nyok és a gyerekek utaztak. Kiderült, hogy nem bírják a kocsi himbálózását, így helyet cseréltünk, Edgárral és Szentesi Ban- dival átültünk a műszerkocsiba. Kezdetben még csak halad- tunk valahogy, de néhány km után leégett a biztosíték és egyéb zúrók is akadtak. Edgár és a doki jó másfél órát vaca-

⁴ Zhongning

16. ábra. Vizikerék, melyben egyetlen fém alkatrész sincsen, de lehetővé teszi a megélhetést sivatagi körülmények között

koltak, hogy rendbe hozzák – sikertelenül. Végül megérkezett Hincz Karcsi, aki beindította a kocsit. Később váltakozva kezdett a két műszerkocsi bedöglenni, a másikon Sedyék utaztak. Hincz Karcsi hol az egyiket javította, hol a másikat. Délután találkoztunk Herbály műhelykocsijával, amelyiknek a trafója égett le, így végleg le kellett mondaniuk a tovább haladásról. Feleségét és gyerekeit átvettük és mentünk tovább. Az út mindössze 414 km, de első nap még a Hoang-hóig sem jutottunk el. Már sötét volt, amikor egy faluba értünk, kb. 15 km-re a folyótól. A sofőr nem akart tovább menni, de végül sikerült rábeszelnünk, hogy hajlandó legyen tovább indulni, de 5–6 km után eltévedtünk, így kénytelenek voltunk visszatérni a faluba. A tanácselnök kilakoltatott néhány embert és így sikerült a nők és gyerekek számára szállást teremteni. Mi férfiak az egyik rádiót üzemképes állapotba hoztuk és rádióztunk, közben-közben el is szundikáltunk. Edgár a földön, a doki és én a ládák tetején. Nem volt túl kellemes, de azért el lehetett viselni. Hajnalra már nagyon hideg lett és azon töprengtünk, hogy mivel lehetne egy kis meleget előállítani. Benzinfűzőnk volt ugyan, de nem akartuk bebűdösíteni a kocsit, végül támadt egy jó ötletem, volt a kocsiban két üveg löködős (így nevezzük a kínai pálinkát), találtunk egy lábast is, abba beleöntöttük és meggyújtottuk. Egészen kellemes légkört teremtett. Reggel a nőket és gyerekeket a kis GAZ-zal elindítottuk. Mi közben legalább 2 órát kínlódtunk a befagyott kocsik begyújtásával és azzal, hogy benzint szerezzünk. Végül mindkettő sikerült és elindulhattunk. A kompnál ért az első meglepetés: még a nők sem tudtak átkelni, mert az is befagyott (ez már motoros), és nem tudták elindítani. Végre 11 óra tájban beindult, de akkor meg a kezelő személyzet ment el ebédelni. Végül mégiscsak átkerültünk a túlsó partra. Itt láttunk egy csodálatos vizikereket, amit öntözésre használnak. Kb. 10 m volt az átmérője és fából készült az egész. Folytattuk utunkat, kb. 6 km után találkoztunk Szurovyval, aki már a keresésünkre indult. Ezután már km-ként rohadtak le a kocsik. Mindig meg kellett várunk egy-egy arra haladó gép-

17. ábra. Lanchou látképe az Expert hotel tetőteraszáról

kocsit, ami vagy megtolt, vagy pedig meghúzott bennünket. Végül Hincz Karcsinak sikerült rendbe hoznia valahogy, így aztán komoly iramban folytathattuk utunkat, igen ám, de Lanchou előtt 42 km-rel elfogyott a benzinünk. Hosszas keresgélés után találtunk a kocsni mélyén még 20 l benzint, ezzel megtettünk további 20 km-t, de akkor már végleg elfogyott. Most kezdődött az igazi kálvária, minden arra haladó kocsit meg kellett állítanunk és benzint kellett kérnünk. Persze mindegyiknek csak annyi volt, amennyi neki szükséges. Hosszas ácsorgás után végre jött egy benzinszállító kocs, amelyiktől sikerült üzemanyagot szereznünk és este 11-kor – 41 órai utazás után – kiéhezve és holt fáradtan befutottunk Lanchouba. A szálló nagyon rendes, ketten lakunk Edgárral egy kétszobás lakosztályban, fürdőszobával.

...

Lanchou, 1956. december 31.

29. levél

...

A társaság már nagyon készülődik a szabadságra. Rengeteg zűr van a dolog körül, mert mindenki spekulál, hogy kivel,

18. ábra. Egy tibeti úr, a szálloda vendége

19. ábra. Egy elegáns tibeti hölgy

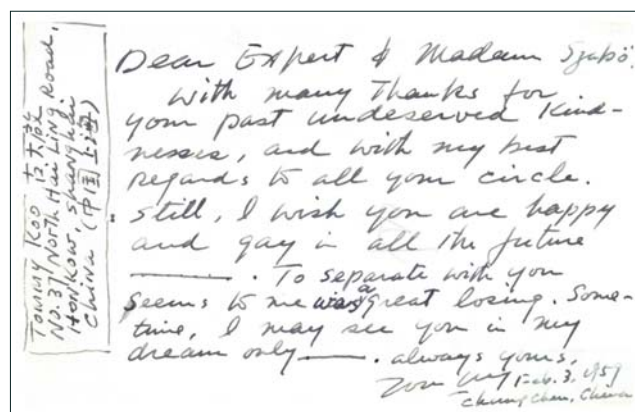
20. ábra. Lanchoui utcakép

hova és mikor utazzon. Két út között lehetett választani, de kitört az észak–déli háború, amikor kiderült, hogy a tervezett Kunming–Kanton–Shanghai déli útvonalat nem akarják engedélyezni. Az északi: Lanchou–Shanghai–Peking–Talien–Chingtauból Peking kimarad a nagy zsúfoltság miatt. Erre kitört a felháborodás és megkezdődött az egyelőre végtelennek látszó vita. A mi hazautazásunk, ami eredetileg még Szilveszter előtt indult volna, a pénzügyi keret kimerülése miatt január 10-re toldott.

A szálló, amelyben lakunk, elég távol esik a város központjától, így autóbusszal tudunk bejárni. Amúgy kifogástalannak mondható, a koszt viszont nem túlságosan jó és meglehetősen drága. Rajtunk kívül még oroszok laknak az épületben. Idejövetelünk előtt Gálfi közölte a kínaiakkal, hogy most nem

21. ábra. Koo Ta-chi (Tommy Koo) tolmácsom, atyai jó barátom

22. ábra. A kép hátoldalára írt „utolsó üdvözlés”

a legjobb viszony van közöttünk, erre felajánlották, hogy az ebédlőt spanyolfallal két külön részre választják. Gálfi szerint erre nincs okvetlenül szükség, elég ha kijelölik, hogy melyik oldal a miénk – így is történt. Ezzel kapcsolatban történt egy érdekes eset, egyik nap új ruszkiak érkeztek és gyanútlanul leültek a mi oldalunkra ebédelni. Még jóformán le sem ültek, mikor három pincér rohant oda egyszerre és nagy udvariasan áttették őket a másik oldalra. Újabbban közeledni próbálnak, pl. azzal, hogy meghívtak bennünket az ő fenyőfa ünnepükre, amit tegnap tartottak, de senki sem ment el közülünk. Ma újabb probléma vetődött fel, mert a lanchoui kormányzó meghívta az összes szakértőt Szilveszterre és itt valószínűleg éltetni fognak különböző barátságokat, ami kényes helyzetet okozhat. Ezzel kapcsolatban meetinget tartottunk, melyen a szilveszter estén kívül a túlórákról is szó esett. Elég éles hangú vita kerekedett, többen keményen beolvastak Szurovnyak. Több ízben előfordult, hogy egyesek nem emlékeztek saját, vagy mások korábbi kijelentéseire.

A város maga elég jelentéktelen. Magas hegyek között fekszik a Hoang-ho völgyében, a völgy szélessége kb. 1,5 km. A

23. ábra. A mai Lanchou látképe a hegyek felől

meredek hegyek nagyon jó látványt nyújtanak, de csak ritkán látni őket, mert a levegő állandóan poros, olyan mintha köd lenne. A városban sok üzlet van, de sajnos régiségeket nem lehet kapni. Találtam ugyan egy állítólag 600 éves Buddhát jadeből, de nagyon formátlan volt, így nem vettem meg. Rengeteg tibetit látni, jól festenek tarka ruháikban. A lányok vékony varkocscokba fonják a hajukat, annyiba, ahány évesek. Először azt hittük, hogy a spárgához hasonló fonatok a sapkájukhoz tartoznak, de mikor közelebbről megszemléltük, kiderült, hogy ez a hajuk, jó zsíros, valószínűleg csak évente egyszer mossák, amikor a fonatok számát szaporítják. Érdekes étkezéskészletet hordanak magukkal: díszes tokban egy kés és két evőpálca, vettem is egy ilyet. Ezenkívül vettem két gubacsot, melyekre képek vannak karcolva.

Pálos megjött Pekingből és beszámolt ottani tevékenységéről. Találkozott olyan szemtanúkkal, akik végig otthon voltak a forradalom alatt, és akik elmesélték miként látták a forradalom eseményeit és az otthoni helyzetet.

A karácsonyestét Ujfalusyéknál töltöttük, jól éreztük magunkat, egyetlen zavaró momentum Lendvai gyakori, meglehetősen illuminált állapotú látogatása volt. Másnap elhatároztuk, hogy elmegyünk misére. Jóska bácsi és Ujfalusy Tóni már két nappal korábban felderítették a helyzetet és megérdeklődtek a miserendet. A kínaiak nagy megrökönyődéssel vették tudomásul óhajunkat, de nem emeltek ellene semmi kifogást. A templom kínai stílusban épült és az egyházi énekek hasonlóképpen kínaiak voltak.

...

Ezzel a levelek sorának vége szakad, 1957. január 15-én hazaérkeztem szabadságra. Ezúton köszönöm feleségemnek, hogy máig megőrizte leveleimet, lehetővé téve ennek a cikksorozatnak a létrejöttét.

* * *

65 év után újra olvasva egykori leveleimet, megdöbbenett, milyen rossz képet festettem kínai munkatársainkról. Bár nem kételkedem történeteim valóságában, de azóta megtapasztaltam, hogy a kultúrák különbözősége mennyi félreértésre, téves következtetésre vezethet, és ami a fő, mennyire nem szabad általánosítani. Az 1957-es mérési szezont Wutzung központtal dolgoztuk végig, ahol öntözés nélkül nem teremne meg semmi. Számunkra rejtély maradt, hogyan tudták megoldani a helyi parasztok, hogy az asztal síkságú terepen a Hoang hóból elvezetett víz a legkisebb csatornában is sebesen áramlik, különböző szinteken keresztek egymást a csatornák, és hogyan gazdálkodnak a földdel, hogy a 3000 év óta művelt talaj még ma is termőképes.

Szoros emberi kapcsolatokat is kiépítettünk az évek során, itt első sorban az Eötvös-inga-csoport tolmácsáról, Tommy Kooról kell megemlékeznem, akivel igaz baráti kapcsolatba kerültem. Már útba hazafelé, a Pekingben töltött néhány napon kaptam meg az alábbi képet tőle, melynek hátoldalára írt szövegét is közzé teszem.

Azóta a kínai nép az egész világ számára bebizonyította, hogy hihetetlen munkaképessége és szorgalma „hegyeket mozgat” valós és átvitt értelemben egyaránt. Nem régen láttam a BBC Earth műsorán egy filmet a kínai környezetvédelem eredményeiről. Éppen azon a vidéken, Kansu tartományban, ahol fényképeim megörökítették a teljesen pucér, a talajerózióknak kitett hegyeket, ma erdők zöldellnek, az alacsonyabb lankákon pedig teraszos zöldségtermelés folyik. Engedtesse meg nekem, hogy egy ilyen, az internetről levett képpel kérjek bocsánatot a kínai néptől!

A cikk szerzője

Szabó Zoltán